

לעילוי נשמת

ה"ר יוסף וולף ז"ל ב"ר ברוך מנדל הי"ד ת.נ.צ.ב.ה.

# מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"



זכרון עולם האשה החשובה רודסת גדקהווסד שרת ורדה שניצר ע"ה ב"ר מאיר דל ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ע"י ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיטו

גליון מס' 393

## ביצה ל"ז-ראש השנה ד'

בס"ד, י"ב כסלו תשס"ז

### השבוע בגליון

- מיקומה של מסכת ראש השנה
- ראש השנה נקבע לאחר יום הכיפורים
- מבוא למסכת ראש השנה
- ה"מולד"

השקית הבהמה לפני השחיטה, על מה ולמה?

- דין ועונש בשבת
- איסור מהתורה להעניש בשבת
- רצה הקב"ה שבשבת ינוחו גם החוטאים
- כליאת בעל המבקש לעגן את אשתו

דף לז' לא דנין

### דין ועונש בשבת

הכל יודעים, כי בשבת וביום טוב, שערי בית הדין סגורים ולא מתקיימים בהם דיונים, אף על פי שדיני תורה דנים בהם והדיינים היושבים על מדין מקיימים מצוות תלמוד תורה. זאת, לאור המבואר בסוגייתנו, כי חכמים תקנו שאין לדון בשבת וביום טוב. על יסודו של איסור זה ועל הדברים הכלולים בו, במאמר שלפנינו.

גמרתנו מבארת, כי תקנו חכמים שאין לדון בשבת, גזירה שמא יכתוב, היינו: שמא יכתבו את פסק הדין, ויעברו על איסור מלאכת כתיבה (רש"י לז"א ד"ה "שמאי").

**כליאת החייבים עונש:** כידוע, בסמכות בית הדין להעניש את החייבים, ופעמים שמתוקף תפקידם עליהם לכלוא נענש שקיים חשש כי יברח כדי להמלט מהעונש. לכאורה, הענשה וכליאה אינם כלולים בתקנת חכמים שלא לעשות "דין" בשבת, שהרי אין צורך לכתוב מאומה. ברם, הרמ"א (או"ח סימן של"ט סעיף ד') פוסק בשם "שבלי הלקט", כי הדבר אסור. מה טעם?

**איסור מהתורה להעניש בשבת:** האחרונים מבארים (אליהו רבה, וב"משנה ברורה" שם ס"ק י"ג), כי אכן פסק הלכה זה אינו נובע מתקנת חכמים, אלא יסודו מאיסור התורה להעניש בשבת קדש! שהנה, בתלמוד ירושלמי (סנהדרין פ"ד הלכה ו') דרשו מן הפסוקים, כי התורה אוסרת על בית דין להעניש בשבת, כפי שפוסק הרמב"ם (הלכות שבת פרק כ"ג הלכה י"ד): "אין עונשין בשבת... כיצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת, שנאמר 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'".

הלכה זו קובעת כי אין להעניש בשבת, ולכן הורה ה"שבלי הלקט", כי לא זו בלבד שאין להלקות בשבת, אלא גם אין לכלוא את החייב בבית הסוהר כדי שלא יברח וימלט מן העונש, כי גם הכליאה עצמה - עונש היא.

**רצה הקב"ה שבשבת ינוחו גם החוטאים:** האחרונים מציינים את דברי "החינוך" (פרשת ויקהל) המטעים איסור זה בכך שרצה הקב"ה שבשבת ינוחו הכל, גם החוטאים והחייבים, והמשיל על כך משל למלך העושה סעודה, שבאותה שעה אינו מעניש את החייבים כדי שהכל יוכלו להשתתף בה. נמצא, איפוא, כי גם הענשה שפעולתה אינה כרוכה בחילול שבת - אסורה [אולם, עיין ב"מגן אברהם" ס"ק ג', ולכל הדעות לא מצאנו שפעולת כליאה נחשבת עונש מהתורה, אלא כלול באיסור זה מדרבנן].

**כליאת בעל המבקש לעגן את אשתו:** ישנם מקרים יוצאים מן הכלל, בהם בית הדין רשאי לכלוא אדם בשבת, כגון, בעל המבקש להמלט מן המקום כדי להותיר את אשתו עגונה, שרשאי בית הדין, ואף חובה עליו, לכלוא בעל זה בשבת שלא יברח. פעולה זו מותרת, מפני שאין בה כל צד של ענישה וכל תפקידה לסייע לאשתו שלא תיותר עגונה. אין כאן, איפוא, לא "דין", כי אין עורכים דיון, וגם אין כאן "ענישה" (ישערי תשובה" שם ס"ק ג').

## רבה העוין

### ראו מי ברא אלה

היה זה לפני ששה חודשים. באסיפת מערכת תקופתית, הוצגה טבלת מסכתות ותאריכים של מחזור הדף היומי. אצבע החלטית שהונחה על מסכת ראש השנה הכריעה את הכף. מבוא אסטרונומי למסכת ראש השנה - עבור לומדי הדף היומי.

**הצמרמורת** הראשונה חלפה בי, כשהרב מרדכי גנוט שליט"א, מומחה לאסטרונומיה, שהדריך את אנשי הצוות, וכתב חלקים במאמר, הנהן בראשו לחיוב תוך כדי חיוך קורן, כי אכן כדור הארץ עף-טס סביב השמש במהירות של שלושים קילומטר ל... שנייה.

**בל** נשכח, כי בה בעת כדור הארץ מסתובב סביב עצמו; אט אט מתעוררים דרי החלק המואר לבוקר שזוף שמש ובצד השני המסתתר מן השמש, מתכוננים אנשים רווי עמל לשנת הלילה.

**ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם.**

**יוצר אור ובורא חשך.**

**ע"ה שלום ובורא את הכל.**

כל יום בריאה חדשה.

**תוך** כדי תנופתו של כדור הארץ סביב השמש וסיבובו סביב עצמו, הירח מקיף את כדור הארץ, ובו זמנית כוכבי לכת שונים מסתובבים סביב השמש, כל אחד בקצב ומסלול משלו.

**אנו** נמצאים בעין הסערה, בתוך סחרחרות מדהימה של גופי ענק השטים במהירות מחרידה זה לצד זה, זה סביב זה, ואנו... יושבים שאננים. סטייה קטנה אחת...

**ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם.**

**אשר במאמרו ברא שחקים.**

**וברוח פיו כל צבאם.**

**חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם.**

**ששים ושמיים לעשות רצון קונם.**

### עילוי נשמת

מרת **חיה גיטל קלארי ברוג** ע"ה  
ב"ר משה ז"ל  
נלב"ע י"ז כסלו תשס"ב  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הנוצחה ע"י חתנה ובתה ידידינו  
הר"ר **דוד וזהבה רובנר** שיחיו - פ"ת

### עילוי נשמת

הר"ר **פנחס יוסף איצקוביץ** ז"ל  
ב"ר אברהם ז"ל  
נלב"ע ט"ז כסלו תשנ"ט  
ת.נ.צ.ב.ה.

### עילוי נשמת

הר"ר **שמואל צבי הרמן** זצ"ל  
ב"ר משה זצ"ל  
מח"ס אי"י ובעיותיה באורם של הז"ל  
נלב"ע י"ב כסלו תשנ"א  
ת.נ.צ.ב.ה.  
הנוצח ע"י ידידינו משפחות:  
**הרמן-ניו יורק, וינר-פ"ת, וידבסקי-פ"ת,**  
**רבנוורצל-ניו יורק**

### נר ה'

### נשמת אדם

לעילוי נשמת **מאיר ברסלוער** ז"ל בן הרב מנחם מנדל זצ"ל נלב"ע י"ט כסלו תשמ"ד וזוגתו מרת **בלומה רבקה** ע"ה בת הר"ר מנחם ראובן ז"ל נלב"ע י"ז כסלו תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצחו ע"י בנם ידידינו הר"ר **חיים דוד ברסלוער** ומשפחתו שיחיו - רמת גן



התוודענו, איפוא, לחלוקה הברורה בין פעולות בית הדין, שיש מהן המוגדרות כ"עונש" - האסורות בשבת מדין תורה, יש מהן המוגדרות כ"דין" - האסורות בשבת מדרבנן, ויש מהן שאינן לא "דין" ולא "עונש", כגון, כליאת בעל המבקש לברוח. עתה, הבה נתמקד בספק מעניין.

דיון ענף התנהל בין גדולי הפוסקים לפני כשמונים שנה, לגבי כפיית אדם לקיום מצווה.

כידוע, חלק מתפקידיו של בית הדין הוא לשמור על חי התורה בקרב העם ולכוף את הסוררים לקיים את מצוותיה. לפיכך, בית הדין כופים על קיום מצוות עשה. השאלה הנדונה היא, אם גם בשבת רשאי בית הדין לכוף אדם לקיים מצווה.

הכל מסכימים כי אין להגדיר פעולה זו כ"דין", שהרי אין מתנהל דיון עם פסק דין, אלא משמובא לידיעתו של בית דין כי פלוני משתמט מקיום מצווה, מזמנים אותו בפניהם; אם מסכים לקיימה - מוטב, אם לאו - ...

אולם, יש הטוענים לאסור זאת, מפני שלדעתם כפייה זו מוגדרת כ"עונש", הכפייה היא אחד מסוגי העונשים שהתורה הסמיכה את בית הדין להשית על הסוררים. אמנם עונש זה אינו ניתן לאחר דיון ופסק דין, אך עונש הוא, והתורה אסרה להעניש בשבת.

כנגדם יש הטוענים, כי כפייה זו אינה עונש, חלילה! בית הדין ממלא את תפקידו לשמור על העם בכלל ועל כל פרט שבו. החזרה למוטב יש כאן ותו לא, ומותר הדבר בשבת.

הגאון בעל ה"שדי חמד" (חי"ג עמ' קמ"ד מערכת כי כלל ק"ו) דן בנושא זה בהרחבה, והוא מביא ראיה (בשם ה"כלי חמדה") מדברי בעל ה"יראים" (סי' קס"ד, ובדפוס ישן - רע"ח) הכותב, כי בית דין שבחוץ לארץ אינו רשאי לכוף את הממאן לקיים מצוות עשה, מפני שלבתי הדין שבחוץ לארץ לא ניתנה סמכות לקנוס. הרי לנו, כי לדעתו הכפייה היא עונש. מאידך, הביאו האחרונים ראיות, כי גם בשבת וביום טוב בית דין כופין על המצוות, ואין כפייה זו נחשבת עונש כלל (עיין ב"שדי חמד" שם).

[נידון האחרונים הוא כדעת ה"קצות החושן" סי' ג'. אולם, דעת "נתיבות המשפט" שם, שגם יחיד יכול לכפות על קיום המצוות וזה וודאי אינו בגדר עונש. וע"ע בספר "משנת יעביץ" לגר"ב זולטי זצ"ל, א"ח סי' א'].

דף מ/א משום סרכא דמשכא

### השקיית הבהמה לפני השחיטה, על מה ולמה?

בגמרתנו מבואר, שטרם שחיטת בהמה יש להשקותה במים "משום סרכא דמשכא". רש"י מפרש, כי כוונת הדברים, שהשקאת הבהמה מרווה את גופה במים ולאחר שחיטתה מלאכת הפשטת העור מעל בשרה נעשית קלה יותר. אכן, הר"ן כותב, כי דברי הגמרא אינם נוגעים להלכה, אלא עצה מעשית הם בלבד.

לפני רבינו חננאל והר"ף היתה גירסה שונה מעט בגמרא: "דאי איכא סירכא משמטא". כלומר, המים מסייעים להפרדה בין השכבות והרקמות שבראות הבהמה, וכך לא יפסלו אותה מחמת סירכא, שהיא אחת הסיבות המצויות ביותר לחשש "טריפה" [רוב הבהמות שכשרותן הוכרזה כמפוקפקת מחמת "טריפה", הן בהמות שנמצאה בהן 'סירכא', שהיא ריר היוצא מן הקרום העוטף את הריאה, ובמקרים מסויימים המוגדרים היטב בהלכה, ריאה בעלת סירכא - חשש "טריפה" היא, משום שהיא מעוררת חשש כי נקב מצוי תחתיה - ראה בהרחבה בגליון 250 חולין מ/א].

לשיטתם, איפוא, גמרתנו מציינת את ההשקאה לפני השחיטה, כדי להציל את בשר הבהמה שלא יוכרז כ"טריפה". אכן, בין הלכות סירכא כתב ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' ל"ט סעי' י"ב), כי "טוב להשקות הבהמה סמוך לשחיטה". הש"ך (שם סי' ל"ב) כותב, כי מקור הדברים ב"כל-בו" שכתב בשם רבותיו ו"מאת זובחי הזבח הבקיאים", כי בהמה שלא הושקתה מים לפני שחיטתה, מלאה בסירכות.

המעין בכתביו של הרמב"ם מוצא עצמו תמה.

בסוגייתנו הוא נוטה לפרש כגירסת הראשונים הנוקטים, כי מטרת ההשקאה למנוע סירכות שיטריפו את הבהמה. ואילו בפירושו למסכת תמיד (פרק ג' משנה ד') הוא כותב, כי את קרבן התמיד השקו במים לפני השחיטה, כדי שניתן יהיה להפריד את עורו מעל בשרו בנקל.

מה טעם לא פירש בכל המקומות כאחד?

הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, שהיה ראב"ד בירושלים, הסביר כי שתי מטרות להשקאת הבהמה לפני השחיטה, גם מניעת סרכות, וגם הקלה על הפשטת העור, ולא לחינם כתב הרמב"ם נימוק שונה בכל אחת מן המשניות, שכן, משנתנו עוסקת בבהמת חולין, בה עניין הסירכות חשוב יותר מהקלה על מלאכת הפשטת העור מבשרה. לעומת זאת, קרבנות אינם נפסלים משום "סירכא" [הסירכא מעוררת

ספק, מחמתה תקנו חכמים לאסור את הבהמה מספק. אך בקרבנות לא תיקנו כן], לפיכך לגבי קרבנות כתב הרמב"ם את הטעם הפשוט, של הקלה על מלאכת הפשטת עור הבהמה... (הובא בהערות הגר"ש אלישיב שליט"א למסכת סוטה מח/ב).

[שמענו הסבר נאה נוסף: את עורו של קרבן התמיד חובה להפשיט לפני הקטרת האברים, ומאידך, כל בשרו של הקרבן קרב על המזבח. ישנה, איפוא, חשיבות מיוחדת להפשטת העור בקלות, כדי שלא יידבקו אליו חתיכות בשר האמור לעלות על המזבח].

## הדרך עלך מסכת ביצה

האמת היא, שהתחלנו מהסוף.

אנו 'מסתגרים' בתוך עולמנו הזעיר, מביטים בהשתאות על השמש הגדולה מכדור הארץ, שבתוכה יכולים להכנס 1,300,000 - מיליון שלש מאות אלף כדורי ארץ! אנו מתבוננים בהתפעלות בירח הקטן, המקשט את שמינו בלילות, אך לא פעמים רבות התיישבנו בדבר ותנו את דעתנו לכך, כי כל המערכת הענקית הזו, אינה אלא פסוק זעיר מן היקום הענקי, שמרוב קטנו אי אפשר כלל לכתוב אותו במספרים.

**הידעתם?**! כי לוככב שבתאי, המהלך באיטיות סביב השמש ומשלים סיבוב אחת לכ-29.5 שנים - ישנם 56 ירחים הסובבים סביבו! סביב כוכב צדק סובבים 63 ירחים! איוה מחזה מרהיב. עשרות ירחים עגלגלים יפהיים, המשייטים מעגלות, חוצים זה את מסלולו של זה, והכל בדממה ללא רחש ובתנועה מלכותית של שאין לא תחילה ואין לה סוף.

**ועוד** לא נגענו בקצה. **שבתאי**, צדק וחבריהם, המהלכים סביב השמש, אינם אלא צבא הליווי של שמש אחת קטנה, השמש 'שלנו', הממוקמת אי שם בשוליה של גלקסיה ענקית המכילה מיליוני שמשות אדירות! הלא המה הכוכבים הנראים ברקיע השמים, ולכל שמש כזו כוכבי לכת ועודבים סביבו ולהם ירחים!

**ועוד** לא נגענו בקצה. **מיליוני** השמשות שבגלקסיה 'שלנו' אינן אלא אפס קצהו של היקום! קיימות עוד אין ספור גלקסיות, שכל אחת מהן... **אין** ספור גלקסיות, מפני שלעולם אין ניתן לראות את הסוף. ככל שמשתכללים המכשירים ואמצעי התצפית, מתגלות גלקסיות נוספות ותחושת האפסיות גדלה ומתעצמת.

**כשסיפרו** לתלמיד חכם בעל מחשבה, כי באחת מערי ארצות הברית הציבו טלסקופ חדש ומסוגל המסוגל לצפות עד... שחק והגיד: "הסכיתו יקירי! אי שם, באחת הפינות הזעירות של יקום שאין לו סוף, מסתובב לו כדורצ'יק, שבמפות בהן משורטטות חלק מהגלקסיות, אין לו כלל מקום לרוב קטנו. שני שלישו של כדורנו זה מכוסים בכלל במים, ורק שליש הנותר קיימת יבשת, בה יצר הקב"ה בני אדם המתגוררים בה. באחד מחלקי היבשת, קיימת פדרציית 'ענק' של חמישים מדינות; ארצות הברית. באחת מחמישים המדינות קיימת עיר. בעיר זו קיים הר 'גבוה'. עליו הציבו מכשיר טלסקופ ומתיימרים לראות משהו... **נכון**.

**אנחנו** כה קטנים. בסך הכל נקודה זעירה בתוך גלקסיה עצומה, שגם היא נקודה זעירה בתוך אין ספור גלקסיות.

**ובכל זאת**... כדור הארץ יש רק אחד! **עם ישראל יש רק אחד!** **תורה יש רק אחת!** **הכל נברא בשבילה!**

**הפסוק** "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתיי" (ירמיהו לג/כה) מקבל משמעות שכן אנוש כמעט אינו מסוגל להכילה. כמעט, אבל מסוגל.

**רבינו** הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל כותב נלהבות בספרו "נפש החיים": "אם היה העולם חס וחלילה פנוי לגמרי, אפילו רגע אחד ממש, מעסק והתבוננות עם סגולה בדברי תורה, תיכף כרגע היו כל העולמות נחרבים ונבטלים ממצאיות לגמרי חס וחלילה... זו תורה וזו שכרה מרובה מאד אין להעריך... ועל כגון זה אמרו חכמינו זכרונם לברכה במשנה (סנהדרין לו/א), שכל אחד מישראל חייב לומר בשבילה נברא העולם...".

**בתפילה** ערבית אנו מודים ומברכים, "אֲשֶׁר בְּדָבָר מְעַרְבֵי עֲרָבִים. בְּהַכְמָה פִּתַח שְׁעָרִים. וּבִתְבוּנָה מִשְׁנָה עֲתִים. וּמְחֻלֵּי אֶת הַזְּמַנִּים. וּמְסַדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרָקִיעַ, כְּרָצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וְלַיְלָה. גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמִבְּיַד לַיְלָה. וּמְבַדֵּל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה".

**ומיד** אחר כך: "אֲהַבֵּת עוֹלָם, בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְךָ, אֲהַבֵּת. תּוֹרָה וּמִצְוֹת קִדְמֶיךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ, אוֹתָנוּ לְמַדְתָּ. עַל פֶּן, ה' אֱלֹהֵינוּ, בְּשִׁבְנוּ



ובקומנו נשלים פְּחֻקֵיךָ. וְנִשְׁמַח בְּדַבְרֵי תִלְמוּד  
תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד:  
כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאַרְךְךָ יָמֵינוּ וְבָהֶם נִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה:"

★ ★ ★

השמש ממשיכה להאיר.  
כדור הארץ ממשיך לנוע.  
הירח ממשיך להסתובב.  
שיעורי הדף היומי ממשיכים להפתח. כל שיעור - עוד תנועה נכונה של כדור הארץ!  
לפתיחת שיעור הדף היומי בכל רחבי העולם, אנא פנה למוקדי "מאורות הדף היומי" ברחבי תבל: 1-800-20-33-11.  
יחד נקיים את העולם ונזכה לבואו של משיח צדקנו במהרה בימינו. אמן.

.....  
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.  
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 93-67-570-03 mendelson@meorot.co.il  
.....  
בברכת התורה העורך

### לשונות התלמוד

דף ב/א ארבעה ראשי שנים הם...  
**מהו 'ראש השנה'?**

השם "ראש השנה" משמש בלשוננו לציון א' ובי' בתשרי, "שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה" (וכמשתנת שבת פי"ט מ"ה). ברם, לא בכל התקופות שימש שם זה במשמעות זו. לראשונה אנו מוצאים שם זה בספר יחזקאל (מ"א): "בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתִי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הִקְתָּה הָעִיר בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הַיְתֵה עָלַי יָד ה'". מכיוון שהנביא יחזקאל מדבר כאן על היום העשירי בחודש, ברור ש"ראש השנה" אינו כבלשוננו.

חלק מרבותינו הראשונים מפרשי הפסח הסבירו שמשמעות "ראש השנה" בלשוננו של יחזקאל אינה יום מסוים, אלא חודש, אולי חודש תשרי ואולי חודש אחר שהוא תחילת השנה למניין שנות הגלות (מפרש רבי אליעזר מבז"א: "מ"מבלגצ"י, ופירושו ר' מנחם בן שמעון על אתר). בלשון התנאים התייחד שם זה ליום הראשון של השנה, ואף על פי ששנינו "ארבעה ראשי שנים הם... באחד בניסן, באחד באלול, באחד בתשרי, באחד / בט"ו בשבט" (ריש מסכתנו) -- בדרך כלל / בסתמא הכוונה לחג שבראשית חודש תשרי (כגון: ראש השנה פי"ג מ"ג; פי"ד מ"א-ט; עירובין פי"ג מ"ז; מו"ק פי"ג מ"ז; זבחים פי"ז מ"א; חולין פי"ה מ"ג; ערכין פי"ב מ"ה; שביעית פי"א מ"ו ועוד), כבלשוננו.

מתוך הבנה זו יישבו חז"ל את הפסוק ביחזקאל כך: "...כתיב: יבשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר - איזו היא שנה שראש השנה בעשור לחדש? היא דרשת חז"ל, מדובר ביום מסוים שהוא תחילת השנה, והיינו יום הכיפורים של שנת היובל, שיש תנאים הסוברים שאז מתחילים דיני היובל (ראה במסכתנו, ר"ה דף ז-ח). ברם, כפי שכותב המלבי"ם (יחזקאל מח/לה) אין דרשה זו לכולי עלמא, "ולרבי יהודה צריך לפרש מה שנאמר 'בראש השנה' - היינו בתחלת השנה, ולא בא הלשון בדוקא".  
להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 ב"ב. דוא"ל u\_frank@geronimedia.net

### פנינים

דף לח/א כי סליק רב אבא אמר יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל  
**דרכי לימוד שונות**  
בעלות רב אבא לארץ ישראל, התפלל כי יתקבלו דבריו בבית המדרש.  
**מדוע** דוקא עתה ביקש זאת?  
**רבי** חנוך העניך אייגש זצ"ל, בעל "מרחשת" עמד

## מסכת ראש השנה

### מיקומה של מסכת ראש השנה

רבינו הקדוש וחכמי דורו, סידרו את המסכתות לפי סדר מסויים, שגדולי הדורות עמלו להבינו ולעמוד על טיבו, ביניהם הגאונים והראשונים.

לומדי הדף היומי מסיימים השבוע את מסכת ביצה ועוברים לעסוק במסכת ראש השנה, שמוקמה לאחר מסכתות יומא, סוכה וביצה.

להלן נביא ביאור נפלא מבעל ה"קדושת לוי" זיע"א, הגה"ק רבי לוי יצחק מברדיצ'וב, בתוספת ביאור מרבני בית מדרשנו, כדלהלן.

שאלה רבתי מציב הר"ן במסכת ראש השנה (א"ט): "ויש לשאול, למה אדם נידון בראש השנה יותר מבשאר ימים?", מדוע א' בתשרי נקבע כיום הדין? הניחא לשיטת רבי אליעזר הסובר שבתשרי נברא העולם (להלן ח/א), הרי מובן הדבר, כי בא' בתשרי נברא אדם הראשון ועמד לדין על חטא עץ הדעת. ברם, לפי רבי יהושע הסובר שבניסן נברא העולם, מה טעם הדבר?

**ראש השנה נקבע לאחר יום הכיפורים:** הר"ן מבאר, כי כך הוא סדר הדברים. לאחר שניתנו לוחות הראשונים לישראל, חטא העם בעגל ומשה רבינו חילה את פני הקב"ה שייסלח עוונם ובי' בתשרי התרצה הקב"ה ויאמר "סלחתי כדברידך". מיני אז נקבע י' בתשרי כיום הכיפורים, יום כפרה וסליחה לדורות. לאחר מכן קבע הקב"ה שעשרה ימים לפני כן, בא' בתשרי יהא יום הדין, בו יידונו בני אדם על מעשיהם; הצדיקים ייחתמו מיד לחיים טובים והבינוניים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים, וכך ניתנת להם הזכות והאפשרות לשפר את מעמדם ביום הכיפורים שהוא יום סליחה ומחילה.

מעתה מובן היטב, כי מסכת יומא קודמת למסכת ראש השנה, שהרי בעקבות יום הכיפורים נקבע ראש השנה...

**מדוע מסכת סוכה בין יומא לראש השנה?** כל שנותר לברר הוא, מדוע מסכת סוכה מוקמה בין מסכת יומא למסכת ראש השנה. ובכן, הגר"א זצ"ל (בפירושו לשיר השירים א/ד) מביא מדרש, כי ביום ט"ו בתשרי שבו והופיעו ענני הכבוד שהסתלקו בחטא העגל [ע"י"ש, מפני שביום זה התחילו בבניין המשכן] ונקבע יום זה לחג הסוכות, זכר לענני הכבוד. חג הסוכות נקבע, איפוא, אחר יום הכיפורים, ולשנה הבאה נהגו לראשונה ראש השנה.

יש מגדולי הראשונים (רי"ף ובה"ג) שכתבו בסדר המסכתות; ראש השנה, יומא, סוכה, כסדר החגים. בעל ה"קדושת לוי" כותב, כי טעמם הוא מפני שלדעתם הלכה נפסקה כרבי אליעזר, שהעולם נברא בתשרי, כפי שאנו אומרים בראש השנה "זה היום תחילת מעשיך" (עיי' לקמן כז/א, אולם עיי' תוסי' שם בשם ר"ת).

### מבוא למסכת ראש השנה

במסכת ראש השנה נלמד על ענייני שופרות ותפילות ראש השנה, הממוקמות בעיקר בחלק השני של המסכת. הפרק הראשון של מסכתנו מאגד בתוכו סוגיות רבות ומגוונות, ביניהן סוגיית "בל תאחר" על פרטיה. מקום של כבוד תופס במסכתנו נושא



מתוך "המאור המבואר" - מבוא אסטרונומיה למסכת ראש השנה, בגמרות "מאורות הדף היומי"



# הדף היומי

ביצה כ"ג-כ"ט

כ"ח חשוון-ד' כסלו

"קידוש החודש", עליו ערכנו קונטרס מיוחד, "מאורות השמים", הנדפס בגמרות מהדורת "מאורות הדף היומי", בליווי עשרות איורים גראפיים מרהיבים, מתוך מטרה שגם אדם שאין לו שיג ושיח בתנועת גרמי השמים, מיום זה ואילך יהא לו שיג וגם שיח.

**"מולד":** עיקר ההתמקדות בנושא זה במסכתנו היא ב"מולד", עליו מכריזים עד ימינו ב"שבת מברכים". ה"מולד" הוא הירח החדש שינולד לאחר שהסתתר מעינינו בסוף החודש. משהגיעו עדים לפני בית הדין והעידו כי ראו את הירח החדש, היו בית דין מכריזים "מקודש", ואותו היום נקבע כראש חודש. לרגל תחילת לימוד מסכת ראש השנה, נגיש כאן מקצת מעיקרי הדברים.

**אורך החודשים:** אורך החודשים מותאם, פחות או יותר, לאורך "חודש הלבנה", הלא הוא משך הזמן שבו הירח משלים את סיבובו החודשי סביב כדור הארץ = כ-29.5 ימים.

**אור הירח:** אורו של הירח אינו עצמי, הוא אינו גוף קורן, אלא השמש מאירה אותו. לפיכך, לעולם חציו בלבד מואר, מפני שרק הצד הפונה אל השמש מואר. כאשר אנו רואים את כל חציו המואר, נגלה לעינינו עיגול לבנה מושלם. ברם, מאחר שהירח נע כל העת, הרי שבתחילת סיבובו החודשי סביבנו, הוא ניצב בין השמש לבין כדור הארץ, או-אז, חלקו המואר מן השמש, אינו נגלה לעינינו. עם תזוזתו הולך ונחשף לעינינו חלק מחציו המואר, עד שבאמצע החודש הירח מתמקם מאחורי כדור הארץ, ואנו נמצאים בינו לבין השמש וכך אנו רואים את כל חציו המואר.

**עדות על הירח החדש:** כשבאו עדים והעידו כי ראו את הירח החדש, הרי זה מפני שהירח המשיך בתנועתו וכבר אינו ניצב בקו ישר בינינו לבין השמש, כך שניתן לראות מקצת מחלקו המואר. יש לציין, כי עם תחילת תזוזתו, במבט מכדור הארץ לא ניתן עדיין לראות ממנו אף לא מאומה, כי החלק המואר זעיר ביותר, ורק לאחר שעות ניתן לראות את הירח החדש.

לפני יציאת מצרים, גילה הקב"ה למשה רבינו ע"ה את משך זמן תנועתם של גרמי השמים, וכך ידעו חכמי ישראל מתי חל ה"מולד", אף על פי שעדיין לא ראו זאת בעין אדם.

**תקנת הלוח:** עד תקופת האמורא הלל השני מצאצאיו של רבינו הקדוש, נהגה מצוות קידוש החודש על פי הראייה. עם גבור הצרות, בטל בית דין "סמוכים" המוסמכים לקדש את החודש, והלל השני תיקן לוח שנה לדורות, עדי יבוא משיח צדקנו, במהרה בימינו. אמן. כמובן, שגם לוח זה מבוסס על חשבון ה"מולד".

על הכללים שלוחו של הלל מושתת עליהם, כתבנו בהרחבה במאמר המודפס בגמרות מהדורת "מאורות הדף היומי", וגם בגליונו נתייחס לכך בעזרת ה' בדפים הבאים של המסכת.

על כך בהקדמתו לספרו - בהתייחס לשינוי דרך הלימוד שהתרחשו אז בליטא בעקבות תורתו של הגר"ח מבריסק זצ"ל - וביאר: **ידוע** ומוכר כי בשינוי מקומות משתנים גם דרכי הלימוד זו מזו, לא הרי דרך הלימוד כאן כדרך הלימוד שם. כאשר עלה רב אבא לארץ ישראל, הכיר כי הוא עולה למקום תורה שונה, בעל דרכים שונות, עמד והתפלל כי עובדה זו לא תהיה בעוכריו...

דף לח/א יהא רעוא דאימא מלתא דתקבל **דבר המתקבל באמת** ביאר הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל: **ביקש** רבי אבא שדבריו יתקבלו מצד עצמם ולא רק מצד שאדם גדול הוא והכל מחרים ומחזקים אחר דבריו "קדוש" "קדוש" בלא הבחנה... ("לקוטי בתר לקוטי").

ד/א האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני **האומר ולא הנותן**

היתכן?! **הלא** אין לעשות מצוות על מנת לקבל פרס! **ברם**, דרשו בלשון הגמרא: 'האומר' סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני - בעת האמירה, כשיצרו תוקפו שלא לתת, הרי הוא אומר ליצור כי יש לו גם טובת הנאה מנותנה זו. ברם, בעת שהוא נותן את הסלע לצדקה, הרי הוא נותנה לשם שמים, שלא על מנת לקבל פרס כלל... (דגן שמים).

### בשורה טובה ללומדי הדף היומי

ניתן להשיג את הספר **"המהרש"א המבואר"** על מסכת ראש השנה ומסכת ברכות המבאר ומפרש כל קטע בדברי המהרש"א וכן ניתן להשיג הספרים על המסכתות סוכה, מכות, גיטין, קדושין, ב"ק, ב"מ, ב"ב, אצל המחבר משפחת ברנהולץ טל: 050-4128816-03 נייד: 050-5796247

הספר ישלח לביתם של מגידי שיעורים שרכשו את ערכת ספרי העזר עמ"ס ביצה-ראש השנה

### בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע ויצא לאור הספר **"להנחיל לאוהבי יש"** על מסכת ראש השנה ובו הערות והארות וביאורים על סדר הדף מבעל המחבר להנחיל אוהבי יש עמ"ס ברכות מו"ק חגיגה ניתן להשיג בטל: 02-5868090 הפצה ראשית "אור הספר" טל: 025377790

הספר ישלח לביתם של מגידי שיעורים שרכשו את ערכת ספרי העזר עמ"ס ביצה-ראש השנה

## ללומדי הדף היומי

ניתן להשיג את הספר 'מאורות הדף היומי' עמ"ס ביצה, ר"ה, תענית, סילה, סווד קטן, חגיגה, יבמות

מקבץ נרחב אנציקלופדיה מרחקת של כותבים ומאמרים שהתחברו בסגרת עלון 'מאורות הדף היומי' על מסכתות הגמ"ס סמוכים במסכתות על שם שופרים, פרשות המכאן וז"ל התלמוד, לומדיו. מספר מאורח חודש.

50 ₪ בלבד

280 ₪

**IN MEMORY OF**  
 מרת **מאלה קייזמן**  
 MALA KAZMAN ע"ה  
 ב"ר חיים זאב ז"ל נלב"ע י"ז כסלו  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
 הונצחה ע"י משפחת ריישר הי"ו  
 The reischer family-ארה"ב

**לעילוי נשמת**  
 מרת **גישה ביטרמן** ע"ה  
 ב"ר נחום יואל ז"ל נלב"ע י"א כסלו תשנ"ח  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
 הונצחה ע"י בנה ידידנו ר' **נחום יואל ביטרמן** ומשפחתו שיחיו

**לעילוי נשמת**  
 מרת **שפרינצה קורץ** ע"ה  
 בת ר' יהודה אריה ז"ל  
 נלב"ע י"ח כסלו תשס"ה  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
 הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **משה קורץ** ומשפ"י שיחיו

**לעילוי נשמת**  
 הרב **יחזקאל הרטמן** ז"ל  
 ב"ר שלום ז"ל נלב"ע י"ח כסלו תשל"ז  
**ת.נ.צ.ב.ה.**  
 הונצח ע"י נכדיו שיחיו למשפחת **פורטוביץ**